

Z dziejów miejscowości i parafii Gaszyn

Gaszyn jest jedną z wielu miejscowości w ziemi wieluńskiej mających długą, sięgającą średniowiecza metrykę. Pierwsza pisemna wzmianka o wsi pochodzi z 1323 r., kiedy w akcie sprzedaży sołectwa wsi Grębień wśród świadków wystąpił sołtys Gaszyna, Konrad¹. Pod koniec XIV i na początku XV wieku z Gaszyna pochodzili niektórzy wójtowie wieluńscy². W średniowieczu wójt był w mieście lokowanym na prawie niemieckim urzędnikiem, który pełnił funkcje sądownicze i policyjne oraz przewodniczył ławie miejskiej, czyli sądowi.

Niniejsza publikacja jest próbą ukazania głównie kościelnych dziejów miejscowości i parafii. Nie zagłębia się więc w świeckie dzieje, a jedynie ich dotyka. Nie omawia historii różnych świeckich instytucji działających w Gaszynie. Zamierzeniem jest bowiem omówienie, w miarę całościowe, dziejów parafii i tych elementów, które są związane z religijnym aspektem życia mieszkańców miejscowości.

1. Właściciele wsi

Wieś była początkowo własnością szlachecką. W XVII wieku doszło do dużych zmian własnościowych. W połowie tegoż stulecia Gaszyn był w części własnością Jakuba Gaszyńskiego i w części klasztoru bernardynek z Wielunia³. Zakonnice zakupiły ją od Adama⁴ i Piotra

---

Ks. SŁAWOMIR ZABRANIAK – dr hab., kapłan archidiecezji częstochowskiej, pracownik naukowy Zakładu Historii Nowożytnej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Autor dwóch monografii, ponad 50 artykułów, kilku recenzji, kilkudziesięciu biogramów i haseł encyklopedycznych. Jego badania badawcze koncentrują się wokół działalności Kościoła w nowożytnym społeczeństwie Rzeczypospolitej, religijności, roli duchowieństwa, jego formacji intelektualnej i ascetycznej oraz na historii dawnej ziemi wieluńskiej.

¹ R. ROSIN, *Ziemia wieluńska w XII-XVI w. Studia z dziejów osadnictwa*, Łódź 1961, 156; T. STOLARCZYK, *Szlachta wieluńska od XIV do połowy XVI wieku*, Wieluń 2005, 242.

² R. ROSIN, *Ziemia wieluńska*, 156.

³ ADWł, sygn. AAG. Wiz. 7, 55.

⁴ AACz, sygn. KM 1167, k. 11v, 17v. Adam Gaszyński był mężem Katarzyny, z którą

Gaszyńskich w latach 20. XVII wieku⁵. Druga część Gaszyna należała do Jakuba Gaszyńskiego, który nie miał syna, tylko dwie córki. Dopiero w 1719 r. bernardynki stały się właścicielkami całej miejscowości, bowiem wykupiły ostatnią jej część od spadkobierców Stanisława Olszowskiego (Olszewskiego)⁶, który był dziedzicem tej części Gaszyna pod koniec XVII wieku⁷. W 1778 r. rozpoczęły się procesy mniszek z Aleksandrem Unrugiem, starostą hamersztyńskim, czyli czarneńskim, na Pomorzu koło Człuchowa. Rościł sobie on prawa do sukcesji po Olszowskich. Bernardynki straciły wtedy część Gaszyna na rzecz Adama Brzostowskiego, właściciela Czarnożył i jednocześnie syndyka ich klasztoru. Przejął on ją ostatecznie w 1783 r.⁸

Syndyk apostolski był z reguły osobą świecką, zajmującą się sprawami ekonomicznymi klasztoru franciszkańskiego. Bernardynki należały do rodziny zakonów franciszkańskich. Do zadań syndyka należało zarządzanie pieniędzmi i zastępowanie społeczności zakonnej w procesach. Z reguły wybierano na to stanowisko wybitnych dobrodziejów spośród szlachty, patrycjatu, a niekiedy i duchownych diecezjalnych.

Po rozbiorach ziemia wieluńska znalazła się pod panowaniem pruskim. W 1796 r. rząd pruski przeprowadził zajęcie majątków kościelnych, planowane już w 1793 r. Uczynił to pod pretekstem ich złego stanu gospodarczego i umożliwiania duchowieństwu poświęcenia całego swego czasu na troskę o zbawienie dusz im powierzonych. Król Fryderyk Wilhelm II uważał się więc za dobroczyńcę Kościoła, pozbawiając duchownych troski o dobra materialne. Stracili oni posiadłości ziemskie, które były głównym źródłem ich utrzymania. W zamian pruskie władze zaoferowały im kongruę, czyli *odpowiednie wynagrodzenie*. Takie określenie pojawiło się w *Liście okólnym do całego duchowieństwa i do posiadających Królewszczyzny* wydanym przez pruską Kamerę Wojskową i Ekonomiczną w Warszawie⁹.

---

miał przynajmniej dwóch synów: Bartłomieja, ochrzczonego w Wieluniu 15 sierpnia 1617 r., i Gabriela, ochrzczonego 4 kwietnia 1619 r.

⁵ AKBW, sygn. brak, *Druga księga Kroniki*, 48 (mps).

⁶ AACz, sygn. KM 1168, k. 13. Stanisław Olszowski (Olszewski) był mężem Elżbiety Jarzyniowskiej. Dnia 14 października 1691 r. ks. Władysław Rusikowski, kanonik lwowski, za zgodą ks. Jana Bolkowskiego, komendarza gaszyńskiego, chrzczył Aleksandra Franciszka Olszowskiego, syna dziedziców części Gaszyna.

⁷ AKBW, sygn. brak, *Druga księga Kroniki SS. Bernardynek wieluńskich (XVII w. – 1836)* (mps), 48-49; sygn. brak, *Dokumenty luźne z lat 1546–1831, Dokument 24 z 1 września 1627 r.*

⁸ Tamże, sygn. brak, *Druga księga Kroniki*, 134, 136-137.

⁹ J. WIETESKA, *Ignacy Krasicki jako arcybiskup gnieźnieński w latach 1795 – 1801*,

Od końca 1796 do początku 1798 r. trwał więc zabór dóbr kościelnych i obmyślanie sposobu wynagrodzenia poszkodowanych. Tego procesu nie powstrzymała nawet śmierć Fryderyka Wilhelma II i objęcie tronu przez jego syna, Fryderyka Wilhelma III. Ostatecznie wyznaczono duchownym stałe wynagrodzenie wynoszące ok. 30% dotychczasowych dochodów z zagarniętych majątków¹⁰. Bernardynki wieluńskie utraciły w tym czasie m.in. swoje dobra gaszyńskie. Częściowo je im potem wydzierżawiano, a część przeszła w ręce prywatne, m.in. Stefana Wolickiego. Bernardynki nigdy już ich nie odzyskały.

2. Miejsce kultu

Miejscem sprawowania kultu religijnego w Gaszynie było najpierw drewniane *oraculum*, czyli miejsce modlitwy, kaplica, wzmiankowane na początku XVI wieku¹¹. Obecny kościół wybudował prawdopodobnie pod koniec XVI wieku przedstawiciel rodziny Gaszyńskich, ówczesnych właścicieli wioski. Możliwe, że był nim Jan Gaszyński, ojciec Jakuba¹². Pierwotnie kościół był pw. św. Zygmunta¹³. Możliwe, że wezwanie nadano na cześć członka rodu Gaszyńskich lub ówczesnego władcy Rzeczypospolitej, Zygmunta III Wazy.

W aktach wizytacji z 1766 r. zapisano, że kościół w Gaszynie był pw. NMP Łaskawej¹⁴, a w 1799 r. i 1810/1811 r., że pw. Imienia Maryi¹⁵. W wizytacji z 1799 r. wspomniano także, że w poniedziałek po święcie Nawrócenia św. Pawła w 1676 r. na szlacheckiej części wsi zapisano *na reperacyę kościołka* sumę 300 florenów, czyli złotych polskich¹⁶. Był więc niewielki fundusz na jego naprawę. Prawdopodobnie z tych pieniędzy dokonano remontu kościoła w 1683 r., o czym informują napisy w ołtarzu głównym.

Dnia 12 stycznia 1660 r. Jakub Gaszyński (zm. 1672 r.), ówczesny dziedzic części Gaszyna i Rychłowic, zapisał 500 florenów na rzecz

Warszawa 1989, 23-24; W. KWIATKOWSKI, *Sprawa pruskiej reorganizacji seminariów duch. w Warszawie 1798 – 1802. Karta z dziejów ukrytego prześladowania przez Prusy Kościoła katolickiego w Polsce*, Warszawa 1936, 6, 14-15, 18.

¹⁰ W. KWIATKOWSKI, *Sprawa pruskiej reorganizacji*, 21, 25, 27, 32-33.

¹¹ J. ŁASKI, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, t. 2, ed. J. Łukowski, Gniezno 1881, 94.

¹² ADWł., sygn. AAG. Wiz. 66, 92.

¹³ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 7, 55.

¹⁴ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 66, 92.

¹⁵ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 96, 148; sygn. AAG. Wiz. 133, 474.

¹⁶ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 96, 149.

kościół w Gaszynie. Pragnął, by w każdy piątek odprawiano w nim Mszę św. za jego rodziców, a po jego śmierci Mszę *requiem* za niego. Co kwartał miały być także sprawowane dwie Msze, w środę i piątek o Męce Pańskiej ze wspomnieniem zmarłych przodków¹⁷.

W wizytacji z lat 1668 – 1669 odnotowano, że były w kościele w Gaszynie trzy ołtarze z dwoma portatylami. Przylegała do niego drewniana dzwonnica¹⁸. W 1730 r. zapisano, że kościół był bardzo zniszczony. Były w nim wtedy trzy ołtarze. W głównym, nazwanym starym, był obraz NMP. W drugim, określonym także jako stary, znajdował się obraz św. Antoniego. Ostatni ołtarz dedykowano NMP¹⁹.

W 1766 r. w aktach wizytacji zanotowano o drewnianym kościele w Gaszynie, że był dedykowany NMP Łaskawej (*Beatae Virginis Mariae de Gratiis*)²⁰. Zmiana wezwania kościoła nastąpiła zapewne w XVIII wieku. Można przypuszczać, że dokonano tego po remoncie świątyni w nieodległym od wizytacji czasie. Kult Matki Bożej Łaskawej szerzyli szczególnie pijarzy, którzy pojawili się w Wieluniu pod koniec XVII wieku. Krzewiono go w Sodalitacji Mariańskiej i w bractwach zakładanych ku Jej czci przy kościołach zakonnych. Takie bractwo działało zapewne i w Wieluniu przy pijarskiej świątyni konsekrowanej w 1729 r. NMP Łaskawa była Patronką Warszawy i młodzieży szkół pijarskich²¹.

Rocznicę poświęcenia kościoła w Gaszynie obchodzono w niedzielę po święcie św. Katarzyny, dziewicy i męczennicy, lub w ostatnią niedzielę po Zesłaniu Ducha Świętego, czyli ostatnią w roku liturgicznym. W 1766 r. były w gaszyńskiej świątyni trzy ołtarze: w głównym znajdował się wizerunek Jezusa Ukrzyżowanego niedawno sprawiony, w drugim – obraz NMP Częstochowskiej, a w trzecim – obraz św. Antoniego. Obok stała dzwonnica z dwoma dzwonami. Na cmentarzu przy kościele, ogrodzonym tylko z trzech stron, grzebano w tamtym czasie mieszkańców Gaszyna. Było tam również ossarium, czyli kostnica, którego dach wymagał wówczas remontu. Wspomniano także, że kościół był uposażony w ziemię²².

¹⁷ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 7, 55; sygn. AAG. Wiz. 96, 149; AACz., sygn. KP 57, Dokument 121.

¹⁸ ADWł, sygn. AAG. Wiz. 7, 55.

¹⁹ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 15, 249-251.

²⁰ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 66, 92.

²¹ APPK, sygn. brak, A. PITALA, *Kult N. Marii Panny Łaskawej w dawnych szkołach pijarskich*, 2-4 (mps); sygn. brak, A. PITALA, *Zagubiony kult Najśw. Marii P. Łaskawej*, 2-3 (mps); J. BUBA, *Patronka Warszawy*, w: *Pijarzy w kulturze dawnej Polski. Ludzie i zagadnienia*, red. J. Buba, Kraków 1982, 41-42.

²² ADWł, sygn. AAG. Wiz. 66, 92-94.

W 1799 r. zanotowano w wizytacji, że kościół w Gaszynie pw. Imienia Maryi wymagał remontu. Nowe wezwanie nadano więc po 1766 r. Samo święto Imienia Maryi znane było w Hiszpanii od 1513 r., a rozszerzył je na cały Kościół katolicki papież Innocenty XI w 1686 r. Obchodzono je na pamiątkę zwycięstwa nad Turkami pod Wiedniem w 1683 r. W Polsce upowszechniło się w XVIII wieku i dużą rolę w jego szerzeniu odegrali pijarzy. Święto to było jednym z patronalnych ich świąt²³. Pod koniec XVIII wieku w gaszyńskiej świątyni były trzy ołtarze. W głównym był obraz Jezusa Ukrzyżowanego, w bocznych zaś św. Antoniego i NMP. Cmentarz był dobrze ogrodzony z dwoma wejściami²⁴.

Na początku XIX wieku, w 1810/1811 r. wizytujący kościół w Gaszynie delegat arcybiskupa gnieźnieńskiego zapisał, że wyremontował go ówczesny dziedzic części wsi, Stefan Wolicki. Wymieniono wtedy zniszczone przyciesia, ściany i podłogę. Wtedy także wizytator wspomniał, że w głównym ołtarzu był obraz NMP ozdobiony srebrną połączoną sukienką zasłaniany obrazem Pana Jezusa Ukrzyżowanego. W drugim ołtarzu obok nawy był obraz NMP Częstochowskiej, a w trzecim obraz św. Antoniego. W kościele były także „rzeźby staroświeckie malowaniem i wyzlóceniem przyozdobione”²⁵.

Można przypuszczać, że w kolejnych dziesięcioleciach doraźne remonty kościoła przeprowadzono zależnie od potrzeb. Kolejny większy remont świątyni wykonano po powstaniu styczniowym, w 1868 r. W latach 70. XIX wieku były w nim trzy ołtarze: Jezusa Ukrzyżowanego, NMP i św. Antoniego²⁶.

W czasie drugiej wojny światowej kościół został zamknięty przez hitlerowców. Od 1945 r. aż do śmierci w 1965 r. zajmował się nim kościelny Antoni Janas. Dbał o jego stan wewnętrzny i zewnętrzny w porozumieniu z proboszczem wieluńskiej parafii²⁷.

Dnia 30 grudnia 1967 r. kościół został wpisany do rejestru zabytków ówczesnego województwa łódzkiego. W przypomnieniu o tym wpisie z 25 kwietnia 1997 r. wojewódzki konserwator zabytków w Sieradzu Elżbieta Bąbka-Horbacz zapisała, że „kościół filialny p.w. NMP, zbu-

²³ M. MACIOŁKA, *Imię Maryi. I. W liturgii*, EK, t. 7, 67; K. KUŹMAK, *Imię Maryi. Bractwa*, EK, t. 7, 67-68.

²⁴ ADWł, sygn. AAG. Wiz. 96, 148.

²⁵ Tamże, sygn. AAG. Wiz. 133, 474-475.

²⁶ *Catalogus cleri saecularis ac regularis diecesis vladislaviensis seu calissienis pro anno domini 1878*, Włocławek 1877, 49.

²⁷ APG, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, k. 37.

dowany w pocz. XVI w., drewniany, orientowany, konstrukcji zrębowej z wieżą konstrukcji słupowej, oszalowany. Nawa prostokątna z węższym prezbiterium, z zakrystią. Przy nawie kwadratowa wieża. Dach wspólny nad nawą i prezbiterium, wysoki dwuspadowy, nad prezbiterium z szerokim okapem, nad zakrystią okapowy; wieża – dach namiotowy²⁸.

W latach 1970 – 1974 gruntowny remont świątyni przeprowadzono z inicjatywy ks. Edwarda Banaszkiwicza, proboszcza parafii Nawiedzenia NMP w Wieluniu. Początkowo pracami kierował wikariusz wieluński ks. Jan Gomułka (1970 – 1971). Kościół rozebrano aż do fundamentów. Wymieniono prawie wszystkie belki modrzewiowe, a dach pokryto nowym gontem. W następnych latach prace nadzorowali ks. Zdzisław Gwiazda (1971 – 1972) i ks. Alojzy Kania (1972 – 1974). Wyposażono wtedy wnętrze, zmieniając bardzo wystój. Z dawnego wyposażenia został tylko ołtarz główny i figury świętych biskupów Stanisława i Wojciecha, które pomalowano białą farbą olejną. Usunięto także stare dwuosobowe ławki, a w ich miejsce ustawiono stare z kościoła kolegiackiego z Wielunia²⁹. Potem konsekrowano dwa dzwony, jeden im. Maryi o wadze 350 kg – 18 września 1983 r., drugi im. Józefa, ufundowany przez Józefa Kiczmacha o wadze 200 kg – 16 września 1984 r.³⁰.

Od lipca 1986 r. ks. Janusz Grela, który przejął posługę duszpasterską w Gaszynie po ks. Alojzym Kani, zaczął przystosowywać kościół do uczynienia go świątynią parafialną. W tym samym roku, 12 października umieszczono w ołtarzu ogniotrwałe tabernakulum, które poświęcono. W latach 1986 – 1990 zakupiono także ze zbiórek parafian m.in. ołtarz tzw. soborowy, ambonkę, stacje drogi krzyżowej, organy elektryczne i meble do zakrystii³¹.

W 1997 r. dzięki staraniom kolejnego proboszcza – ks. Stanisława Tyburskiego i parafian w pracowni konserwatorskiej odnowiono i zakonserwowano zabytkowy ołtarz główny i figury św. Wojciecha BM i św. Stanisława BM. Wykonawcami prac byli Ewa Błażewicz-Matwój i Jerzy Matwój³².

²⁸ Tamże, sygn. brak, Pismo Państwowej Służby Ochrony Zabytków – Oddział w Sieradzu z 24 kwietnia 1997 r.

²⁹ Tamże, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, k. 34v-35v.; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, red. M. Mikołajczyk – J. Mielczarek, Częstochowa 2000, 677.

³⁰ APG, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, k. 35v, 37v-38v.

³¹ Tamże, 39.

³² Tamże, sygn. brak, Dokumentacja konserwatorska. Ołtarz główny w kościele parafialnym w Gaszynie z 1996 r., brak paginacji.

W 2000 r. w protokole zdawczo-odbiorczym opisano dokładnie kościół i jego wyposażenie. Miał on wymiary 13 m długości i 7 m szerokości. Wewnątrz był zabytkowy ołtarz z 1683 r. z obrazem NMP, św. Wawrzyńca, św. Cecylii i św. Barbary, ognioodporne tabernakulum, dwie drewniane figury świętych: Stanisława i Wojciecha, ołtarz soborowy z ambonką, ławki, żyrandol, 8 kinkietów, Droga Krzyżowa, wieczna lampka, 3 klęczniki, w tym dwa z kratką do spowiedzi, fotel celebransa i 5 puf dla ministrantów, obraz „Jezu, ufam Tobie”, portret trumienny, oprawiony, stary katafalk, 3 stare chorągwie, 6 krzyży, w tym jeden zabytkowy w zakrystii, płyta marmurowa z relikwiami na ołtarzu³³.

W 2009 r. wykonano ponownie roboty konserwacyjne i impregnacyjne dachu i elewacji oraz izolacji przeciwwilgociowej, wymieniono podwaliny zakrystii i wieży kościoła³⁴. W następnym roku przeprowadzono kolejną konserwację ołtarza głównego. Wykonawcą prac była firma Art Studio Arkadiusz Maciej³⁵. Na bieżąco są prowadzone kolejne niezbędne prace przy świątyni.

3. Duszpasterze w XVII – XVIII wieku

Pierwsze pisemne wzmianki o sprawowaniu służby Bożej w kościele w Gaszynie pochodzą z początku XVI wieku. Wspomniano wtedy, że w niektóre niedziele i święta ksiądz dojeżdżający z kolegiaty wieluńskiej odprawiał nabożeństwa³⁶.

Prawdopodobnie od ok. 1605 r. regularną posługę duszpasterską pełnił tu jeden z wikariuszy wieluńskich określane mianem kapelana lub komendarza gaszyńskiego i dąbrowskiego na podstawie umowy dziekana z dziedzicem Gaszyna³⁷. Były zapewne jakieś stałe dochody na jego utrzymanie. Możliwe, że ich fundatorem był dziekan wieluńskiej kolegiaty odpowiedzialny za pracę duszpasterską w parafii.

³³ Tamże, sygn. brak, Formularz protokołu zdawczo-odbiorczego parafii (kościół) w Archidiecezji Częstochowskiej z 24 maja 2000 r., brak paginacji.

³⁴ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2009 r., brak paginacji; sygn. brak, Prace renowacyjne przy kościele parafialnym w Gaszynie. Dokumentacja powykonawcza dla parafii katolickiej p.w. Najśw. Imienia Maryi w Gaszynie.

³⁵ Tamże, sygn. brak, Dokumentacja prac konserwatorskich. Konserwacja drewnianego ołtarza wraz z dezynsekcją wnętrza kościoła pw. Najświętszego Imienia Marii w Gaszynie. Gmina Wieluń.

³⁶ J. ŁASKI, *Liber beneficiorum*, t. 2, 94.

³⁷ ADWł, sygn. AAG. Wiz. 15, 251.

W Gaszynie miał on bowiem dwa łany ziemi na swoje utrzymanie³⁸. Na przełomie XVI/XVII wieku w latach ok. 1583–1609 dziekanem był ks. Jan Bykowski. Ufundował on m.in. ołtarz NMP w kościele kolegiackim w 1605 r. On także powiększył uposażenie kaznodziei kolegiackiego. Zmarł przed 4 grudnia 1609 r.³⁹. Nabożeństwa w kościele w Gaszynie sprawowano zapewne w każdą trzecią niedzielę i święta, zgodnie z ówczesną praktyką⁴⁰.

Komendarz, w języku łacińskim *commendarius*, *commendatarius* od *commendo*, *powierzyć*, był według ówczesnego prawa kościelnego tymczasowym administratorem parafii. Okres takiego zarządu mógł trwać do pół roku, a nawet dłużej. W przypadku Gaszyna i niedalekiej Dąbrowy sytuacja była odmienna niż w zorganizowanych parafiach. Komendarz gaszyński nie zastępował proboszcza, gdyż nie było tu parafii, ale pełnił swą posługę duszpasterską na polecenie dziekana kolegiaty wieluńskiej odpowiedzialnego za duszpasterstwo w wieluńskiej parafii. Wikariusz wieluński pełniący obowiązki kapelana lub komendarza w tych wioskach sprawował opiekę duchową nad mieszkańcami. Odprawiał więc dla nich nabożeństwa w kościele w Gaszynie i w kościele w Dąbrowie. On także pełnił posługę sakramentalną dla mieszkańców tych wiosek, czyli chrzczył dzieci i błogosławił śluby, z reguły w kolegiacie w Wieluniu, namaszczał chorych, spowiadał. On także odprawiał pogrzeby⁴¹.

W wieluńskich księgach parafialnych i konsystorskich odnotowano nazwiska kilku kleryków ubiegających się o przyjęcie święceń i wikariuszy posługujących w kościele w Gaszynie jako komendarze. Tytułem do przyjęcia wyższych święceń, czyli źródłem materialnego utrzymania duchownego za spełniane posługi, i warunkiem dopuszczenia kleryków do święceń subdiakonatu, a potem do kolejnych stopni święceń, czyli diakonatu i prezbiteratu, były dochody związane z kościołami w Gaszynie i Dąbrowie. W aktach konsystorza wieluńskiego, czyli kościelnego trybunału sądowego, do którego wpisywano dokumenty prowizji, wymieniono m.in. Melchiora Kocha pochodzącego z parafii Łaszew w 1628 r.⁴², Marcina Baro (Barowicza) z Wielunia w 1632 r.⁴³, Wojcie-

³⁸ J. ŁASKI, *Liber beneficiorum*, t. 2, 98; J. ZWIĄZEK, *Parafia kolegiacka w Wieluniu w świetle wizytacji arcybiskupa Jana Łaskiego*, RW 1 (2001), 61.

³⁹ AACz, sygn. KP 57, Dokument 35; Dokument 43; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1605), 62; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1614), 17.

⁴⁰ ADWł, sygn. AAG. Wiz. 66, 94.

⁴¹ S. CH[ODYŃSKI], *Proboszcz*, EKOść, t. 17, 328; M. DANILUK, *Komenda*, EK, t. 9, 438-439.

⁴² ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1628), 392-393.

⁴³ Tamże, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1632), 607.

cha Klękowskiego z Bolesławca w 1634 r.⁴⁴, Wiktora Czwełę z Łubnic w 1638 r.⁴⁵ i Jana Bolkowskiego z Wielunia w 1659 r.⁴⁶ Po przyjęciu święceń kapłańskich mieli oni pracować przy tych świątyniach. Niektórzy z nich rzeczywiście potem tam duszpasterzowali.

W kościele w Gaszynie posługiwali więc przez długie wieki księza związani z kolegiatą wieluńską, głównie wikariusze. W XVII- i XVIII-wiecznych wieluńskich księgach metrykalnych i konsystorskich wzmiankowano niektórych z nich. Jednym z pierwszych był ks. Tomasz Chabielski, krewny fundatorki kaplicy Chabielskich w dawnej kolegiacie wieluńskiej, Anny z Łagiewskich Chabielskiej. W 1639 r. posługiwał w Gaszynie. Był wikariuszem w Wieluniu przynajmniej od 1635 r. W latach 1639 – 1644 był kapłanem kaplicy Radoszewskich pw. św. Jerzego w wieluńskiej kolegiacie⁴⁷.

Kolejnym komendarzem był ks. Adam Spodinius, pochodzący z pobliskiego Mokrska. Posługiwał w Gaszynie przynajmniej w latach 1642 – 1643. Był wikariuszem w kolegiacie wieluńskiej od ok. 1631 r. Był także altarzystą, czyli kapłanem posługującym przy ołtarzu pw. św. Katarzyny w kolegiacie wieluńskiej od 17 lutego 1634 r. do 22 lipca 1641 r. Potem został kapłanem kaplicy Mrowińskich i kaznodzieją kolegiackim od 15 lutego 1642 r. Był także kapłanem kaplicy w Świątkowicach w parafii Lututów w latach 1641 – 1643. Później został proboszczem w rodzinnej miejscowości, Mokrsku w 1643 r.⁴⁸

Od 1649 r. komendarzem gaszyńskim był ks. Szymon Korzeniowski, kolejny wikariusz w kolegiacie wieluńskiej. Od ok. 1658 r. był prepozytem szpitalnym w Wieluniu. W następnym roku został plebanem w pobliskim Raczynie. Duszpasterzował tam ponad 30 lat i zmarł po 1689 r.⁴⁹

W 1655 r. jako komentarza w Gaszynie wspomniano ks. Macieja Wierszyńskiego⁵⁰. Niewiele jednak o nim wiadomo. Możliwe, że opuścił Wieluń lub zmarł wkrótce potem podczas potopu szwedzkiego.

⁴⁴ Tamże, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1634), 638.

⁴⁵ Tamże, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1638), 137

⁴⁶ Tamże, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1659), 160.

⁴⁷ AACz, sygn. KM 1166, k. 22v, 24v, 29; sygn. KM 1167, k. 69v, 84v, 88; sygn. KP 57, Dokument 83; sygn. KP 98, kk. 136, 140, 145; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1639), 192.

⁴⁸ AACz, sygn. KM 1167, k. 56v; sygn. KP 98, kk. 111, 115, 120, 125, 130, 136, 140, 145, 149, 154, 157; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 7 (1634), 636; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1641), 283; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1642), 310.

⁴⁹ AACz, sygn. KP 95; sygn. KM 1166, kk. 29v, 30, 33; sygn. KM 1167, k. 114v; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1659), 199; sygn. A. Kons. Wiel. 12 (1689), 373. 50 AACz, sygn. KM 1167, k. 128.

Ks. Adam Jan Miśkiewicz, wzmiankowany także jako Miszkowicz, Myszkowski, pracował w kościele gaszyńskim w 1657 r. Był synem Pawła. W latach 1654 – 1658 był kapelanem kaplicy Radoszewskich w kolegiacie wieluńskiej i komendarzem w Dąbrowie w 1654 r. W 1658 r. został oficjalnie wikariuszem wieluńskim. Przed 1667 r. został proboszczem w Łyskorni. W 1667 r. był także mianowany oficjałem wieluńskim. Przed 1 października 1668 r. został kanonikiem kapituły wieluńskiej. Dnia 20 kwietnia 1679 r. spisał testament. Zmarł wkrótce potem⁵¹.

Ks. Paweł Floryanowicz (Florianowicz) był kolejnym duchownym duszpasterzującym w Gaszynie w latach 1668 – 1669. Pod koniec stycznia 1669 r. został kapelanem kaplicy Radoszewskich⁵².

Ks. Jan Bolkowski to kolejny komendant w Gaszynie. Pochodził z Wielunia i był wychowankiem tamtejszej szkoły kolegiackiej. W święto Nawiedzenia NMP w 1650 r., czyli 2 lipca, jako uczeń został przyjęty do bractwa różańcowego przy kolegiacie wieluńskiej. Jako kleryk mniejszych święceń 26 lutego 1659 r. otrzymał prowizję na wikariat wieluński z tytułem posługi w Gaszynie i Dąbrowie. Wkrótce potem przyjął święcenia kapłańskie. Przed 1666 r. został prepozytem szpitalnym w Wieluniu. Dnia 19 października 1672 r. objął także probostwo w Komornikach z prezydentury Jana Bartomieja Miniszewskiego. W lipcu 1685 r. wspomniano, że jako prepozyt szpitalny w Wieluniu, proboszcz w Komornikach i komendant w Gaszynie i Dąbrowie zrezygnował z probostwa. Potem posługiwał w kościele szpitalnym i kościołach w Gaszynie i Dąbrowie. Zmarł po 1692 r.⁵³

Ks. Bartłomiej Kuleszowicz był ostatnim znanym komendantem w Gaszynie z XVII wieku. Od 1698 r. posługiwał w tamtejszym kościele. Był także komendantem w Dąbrowie. W latach 1700 – 1716 był również kapelanem bractwa różańcowego w Wieluniu. Od 1716 r. był wzmiankowany jako wikariusz wieluński. W latach 1729 – 1730 był seniorem kolegium wikariuszy kolegiackich. Zmarł po 22 sierpnia 1730 r.⁵⁴

⁵¹ Tamże, sygn. KM 1166, kk. 30v, 34; sygn. KM 1167, kk. 127v, 129, 130v, 148v; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1657), 43-44, 54; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 8 (1658), 87, 89-90, 14; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 10 (1667), 162; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 11 (1679), 521.

⁵² AACz, sygn. KM 1167, k. 159; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 11 (1668), 17; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 11 (1669), 32, 42.

⁵³ AACz, sygn. KM 1166, kk. 37v, 54; sygn. KM 1168, kk. 2, 12, 15; sygn. KP95, 63; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 11 (1672), 141; sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 11 (1685), 827.

⁵⁴ AACz, sygn. KM 1166, kk. 66v, 79, 80v; sygn. KM 1168, kk. 31v, 39v, 56v, 67, 85v,

Ks. Józef Zieliński jako komendarz gaszyński był wspominany od 1757 r. Święcenia kapłańskie przyjął 26 października 1732 r. w kolegiacie łowickiej z rąk bp. Józefa Trzcńskiego, sufragana gnieźnieńskiego. W latach 1732 – 1775 był wikariuszem kolegiackim w Wieluniu. Od 1757 r. był seniorem kolegium wikariuszy kolegiackich. Zmarł ok. 1775 r.⁵⁵

Ks. Teodor Pisarski pracował w Gaszynie od 1758 r. Święcenia kapłańskie otrzymał z rąk bp. Józefa Pawłowskiego, sufragana poznańskiego, 23 września 1752 r. w katedrze gnieźnieńskiej. Dnia 9 maja 1753 r. został instytuowany na wikariat w kolegiacie wieluńskiej. Od ok. 1766 r. był seniorem kolegium wikariuszy wieluńskich⁵⁶.

Po 1793 r. ziemia wieluńska znalazła się w zaborze pruskim, a potem od 1815 r. w rosyjskim. W parafii wieluńskiej doszło do dużych zmian. Władze zaborcze doprowadziły do likwidacji wielu instytucji kościelnych. W 1819 r. Wieluniu przestała istnieć kapituła kolegiacka, a wkrótce potem konsystorz foralny. Parafia kolegiacka została zdegradowana do zwykłej parafii miejskiej, w której pracowali proboszcz i wikariusze. Trudności gospodarcze wywołane długoletnimi wojnami doprowadziły do upadku wielu fundacji i ruiny różnych obiektów kościelnych. W Gaszynie w dalszym ciągu posługiwali księża dojeżdżający z parafii wieluńskiej. Zmienił się jednak ich status. Nie byli to już komendarze, ale zwykli wikariusze delegowani przez proboszcza. Taki stan trwał aż do lat 80. XX wieku.

Przez 24 lata, od 1972 do 1986 r., posługiwał w Gaszynie ks. Alojzy Kania, wikariusz wieluński, mieszkający przez pewien czas w tej miejscowości⁵⁷. Urodził się 28 czerwca 1928 r. w Czastarach. Święcenia kapłańskie przyjął 18 grudnia 1955 r. W 1986 r. został kapelanem sióstr bernardynek w Wieluniu i prefektem młodzieży szkół średnich⁵⁸.

W lipcu 1986 r. zastąpił go ks. Janusz Grela. Początkowo dojeżdżał z Wielunia, a po remoncie zakupionego domu, który stał się w przeszłości plebanią, zamieszkał na stałe w Gaszynie⁵⁹.

123, 128, 130; ADWł, sygn. AAG. A. Kons. Wiel. 15 (1730), 45.

⁵⁵ AACz, sygn. KM 1166, kk. 85v, 106v, 116, 148; sygn. KM 1168, kk. 136v, 166; sygn. KM 1170, kk. 2, 50, 51, 150; ADWł, sygn. AAG. ACap.-B 80, 3; sygn. AAG. Wiz. 66, 82.

⁵⁶ AACz, sygn. KM 1166, kk. 109v, 116v; sygn. KM 1170, kk. 30, 52v, 53, 54; sygn. KP 95, 88; ADWł, sygn. AAG. Wiz. 66, 82.

⁵⁷ APG, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, kk. 35v, 37v-38v.

⁵⁸ *Kościół Częstochowski 1987. Katalog osób i instytucji*, red. M. Duda i in., Częstochowa 1987, 278.

⁵⁹ APG, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, 39.

4. Parafia Gaszyn (1987 – 2012)

Posiadanie własnej świątyni i budynku mieszkalnego dla księdza, znaczna odległość od kościoła parafialnego w Wieluniu oraz zmieniające się warunki polityczne stały się przyczyną utworzenia w Gaszynie parafii. W piśmie z 25 marca 1987 r. ówczesny proboszcz parafii kolegiackiej w Wieluniu ks. Marian Stochniałek prosił o utworzenie nowej parafii. Argumentował, że w tej miejscowości był kościół, plebania, świetlica katechetyczna, budynki gospodarcze i ogród-sad o powierzchni 39 arów. We wsi mieszkało 900 osób, a opiekę duszpasterską nad nimi sprawował wikariusz terenowy, najpierw ks. Alojzy Kania, a po nim ks. Janusz Grela⁶⁰. Już 6 kwietnia tegoż roku Kuria Diecezjalna w Częstochowie wystosowała pismo do Urzędu Wojewódzkiego, Urzędu do Spraw Wyznań w Sieradzu z informacją o zamiarze utworzenia parafii w Gaszynie. Uczyniono to zgodnie w ówczesnym prawem. Na podstawie dekretu władz komunistycznych z 31 grudnia 1956 r. *O obsadzaniu stanowisk kościelnych* władze kościelne były zobowiązane przedstawiać swoje decyzje o mianowaniu proboszczów i tworzeniu parafii urzędnikom państwowym z Wydziału do Spraw Wyznań do zatwierdzenia. W piśmie argumentowano, że utworzenie parafii w Gaszynie będzie tylko usankcjonowaniem stanu faktycznego⁶¹. Ówczesny dyrektor sieradzkiego Urzędu do Spraw Wyznań dr Marek Kolański nie zgłosił zastrzeżeń, o czym poinformował Kurię Diecezjalną w Częstochowie w piśmie z 30 kwietnia tegoż roku⁶². Kilka dni później, 6 maja 1987 r. ówczesny biskup częstochowski Stanisław Nowak wydał dekret erekcyjny powołujący do istnienia parafię w Gaszynie. Pierwszym jej proboszczem był ks. Janusz Grela. Kościołem parafialnym została obecna zabytkowa świątynia⁶³. Pod względem administracyjnym parafia należy do dekanatu NMP Pocieszenia w Wieluniu⁶⁴.

⁶⁰ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Pismo ks. Mariana Stochniałka z 25 marca 1987 r., brak paginacji.

⁶¹ Tamże, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Pismo Kurii Diecezjalnej w Częstochowie z 6 kwietnia 1987 r., brak paginacji.

⁶² Tamże, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Pismo Dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań w Sieradzu z 30 kwietnia 1987 r., brak paginacji.

⁶³ Tamże, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Dekret erekcyjny parafii Gaszyn z 6 maja 1987 r., brak paginacji; APG, sygn. brak, Dekret erekcyjny parafii Gaszyn z 1987 r.

⁶⁴ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, 676.

4.1. Proboszczowie

W ciągu minionych lat w parafii pracowało kilku proboszczów. Pierwszym proboszczem został ks. Janusz Grela, dotychczasowy wikariusz parafii Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Wieluniu. Pracował w parafii na tym stanowisku w latach 1987 – 1990. Urodził się 1 grudnia 1949 r. Świecenia kapłańskie otrzymał 2 czerwca 1974 r. W 1985 r. został mianowany wikariuszem w parafii kolegiackiej w Wieluniu. W 1986 r. zaczął organizować parafię w Gaszynie⁶⁵.

Kolejnym proboszczem w Gaszynie został ks. Stanisław Tyburski. Urodził się 8 maja 1956 r. w Kraszewicach. Dnia 30 maja 1982 r. przyjął święcenia kapłańskie. Przed przybyciem do Gaszyna był wikariuszem w Sosnowcu w parafii Matki Bożej Fatimskiej, gdzie pracował w latach 1988 – 1990. W Gaszynie duszpasterzował w latach 1990 – 2000. Nominację proboszczowską otrzymał 5 grudnia 1990 r. Tuż przed Bożym Narodzeniem objął urząd proboszcza, wprowadzony przez ks. Edmunda Malatyńskiego, dziekana dekanatu wieluńskiego. Potem został proboszczem parafii Chorzyna-Dąbrówki⁶⁶.

Trzecim proboszczem był ks. Władysław Badura. Pracował w Gaszynie w latach 2000 – 2003. Urodził się 6 czerwca 1955 r. w Chodonicach. Świecenia kapłańskie przyjął 22 maja 1983 r. w Towarzystwie św. Pawła, zwanym popularnie w Polsce paulistami. W 1984 r. został przełożonym nowo założonego domu zakonnego w Częstochowie-Grabówce. Potem przeszedł do archidiecezji częstochowskiej. Z Gaszyna został mianowany proboszczem parafii pw. Nawrócenia św. Pawła Apostoła w Częstochowie⁶⁷.

Następnym proboszczem został ks. Maciej Michał Woszczyk. Urodził się w Kamieńsku. Świecenia kapłańskie otrzymał 14 maja 1989 r. Przed przyjściem do Gaszyna był wikariuszem parafii pw. św. Marcina w Kłobucku. Duszpasterzował w Gaszynie w latach 2003-2007. W styczniu 2007 r. przeszedł na probostwo w Skrzydlowie⁶⁸.

⁶⁵ APG, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, k. 39v-40v; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, 676.

⁶⁶ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Pismo ks. E. Malatyńskiego z 28 grudnia 1990 r., brak paginacji; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 1993*, red. M. Mikołajczyk – J. Mielczarek, Częstochowa 1993, 460; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, 521.

⁶⁷ *Kościół Częstochowski 1987*, 313; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, 676; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2005*, red. J. Mielczarek – M. Mikołajczyk, Częstochowa, 2006, 188.

⁶⁸ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2005*, 531.

Od stycznia 2007 r. proboszczem był ks. Zygmunt Todos. Urodził się 8 listopada 1942 r. w Sosnowcu. Dnia 18 czerwca 1966 r. przyjął święcenia kapłańskie. Do Gaszyna przyszedł ze Skrzydlowa, zamieniając się z ks. Maciejem Woszczykiem. Posługiwał tylko przez rok. W 2008 r. przeszedł na emeryturę⁶⁹.

Obecnym proboszczem jest ks. Jacek Michalewski. Duszpasterzuje od 2008 r. Urodził się 7 listopada 1969 r. we Wrocławiu. Święcenia kapłańskie otrzymał 25 maja 1994 r. Do Gaszyna przeszedł z wikariatu w parafii św. Michała Archanioła w Blachowni⁷⁰.

4.2. Mieszkańcy (od 1987 r. parafianie) gaszyńscy

Mieszkańcy Gaszyna od lokacji wsi zajmowali się głównie uprawą roli. Pierwsze wzmianki o ich liczebności pochodzą z XIX wieku. W 1858 r. we wsi mieszkało ok. 380 osób wyznania katolickiego⁷¹. W momencie powstania parafii w 1987 r. na jej terenie mieszkało 890 osób. W ogromnej większości byli to katolicy – 878 osób. Resztę stanowili ewangelicy – 2 osoby, świadkowie Jehowy – 6 osób i 4 niewierzących. Pod względem zawodowym byli to rolnicy stanowiący 15 %, chłoporobotnicy – 80 %, a reszta – 5 %, to inteligencja⁷².

Zachodzące po 1989 r. przemiany polityczne, gospodarcze i społeczne odbijały się także na życiu mieszkańców gaszyńskiej parafii. Upadek zakładów pracy pociągnął za sobą degradację materialną wielu osób i rodzin i wywołał migrację „za chlebem”. Parafia zaczęła się wyludniać.

W 1993 r. mieszkało w niej ok. 850 osób, z czego niewielka liczba – 5 osób – zadeklarowała się jako niewierzący i członkowie innych wyznań – 10 osób⁷³. Pod względem zawodowym w 1993 r. ok. 60% ludności pracowało w rolnictwie, a ok. 40% stanowili chłoporobotnicy pracujący głównie w zakładach przemysłowych w Wieluniu⁷⁴.

⁶⁹ Tamże, 531; Relacja ks. Jacka Michalewskiego, proboszcza w Gaszynie, uzyskana 22 sierpnia 2013 r. w posiadaniu autora.

⁷⁰ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2005*, 242.

⁷¹ AACz, sygn. KK 48, 2.

⁷² APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1987 r.

⁷³ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Imienia Najświętszej Maryi Panny w Gaszynie, przeprowadzonej przez Księdza Arcybiskupa Stanisława Nowaka, Metropolite Częstochowskiego, w dniach 11 i 12 września 1993 r., brak paginacji; APG, sygn. brak, Kwestionariusz kanonicznej wizytacji parafii w archidiecezji częstochowskiej [1993 r.].

⁷⁴ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Protokół wizytacji kanonicznej parafii

W 2000 r. na terenie parafii mieszkało 750 osób, w tym 742 katolików, 2 rodziny świadków Jehowy (8 osób). Wśród nich było 9% robotników, 80% rolników, 10% chłoporobotników i 1% inteligencji⁷⁵. W 2003 r. liczba parafian wzrosła do 782 osób, a w parafii mieszkało 7 innowierców i 1 niewierzący⁷⁶. W kolejnych latach nastąpił ponownie spadek liczby mieszkańców. W 2007 r. mieszkało na terenie parafii 750 osób, w tym 742 katolików i 8 świadków Jehowy. Zmieniła się także nieco struktura zawodowa ludności. Robotnicy stanowili 12 %, rolnicy – 75 %, chłoporobotnicy – 12 i 1 % inteligencja⁷⁷.

W 2011 r. mieszkało ok. 760 osób, w tym 742 katolików, 1 ewangelik, 1 niewierzący, 2 rodziny świadków Jehowy. Zmieniła się także struktura ludności. Robotnicy stanowili 20%, rolnicy – 60%, chłoporobotnicy – 15 %, a 5% – inteligencja⁷⁸.

Zachodzące tendencje demograficzne ukazują najlepiej księgi metrykalne. Informacje z nich z przedziału tylko pięciu lat są bardzo wymowne. Widać wyraźnie wzrost zgonów nad urodzinami:

chrzty: 1998 r. – 8, 1999 r. – 12, 2000 r. – 10, 2001 r. – 4, 2002 r. – 5,

małżeństwa: 1998 r. – 5, 1999 r. – 6, 2000 r. – 2, 2001 r. – 2,

zgony: 1998 r. – 5, 1999 r. – 6, 2000 r. – 6, 2001 r. – 12, 2002 r. – 9,

I Komunia św.: 2000 – 10, 2001 – 14, 2002 – 11,

bierzmowanie: 2001 – 42⁷⁹.

W 2011 r. było 11 chrztów i przystąpiło do bierzmowania 31 osób⁸⁰.

W 1989 r. w katechezie parafialnej uczestniczyły dzieci korzystające z punktu katechetycznego przy kościele. W wieku przedszkolnym było 19 dzieci, 101 uczęszczało do szkoły podstawowej i 51 – średniej. Studiowało 5 osób⁸¹. Jednak w 2003 r. było już 81 dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym na katechezie⁸². Parafia wyludnia się.

Imienia Najświętszej Maryi Panny w Gaszynie, przeprowadzonej przez Księdza Arcybiskupa Stanisława Nowaka, Metropolitę Częstochowskiego, w dniach 11 i 12 września 1993 r., brak paginacji; APG, sygn. brak, Kwestionariusz kanonicznej wizytacji parafii w archidiecezji częstochowskiej [1993 r.].

⁷⁵ APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2000 r.

⁷⁶ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz dziekańskiej wizytacji parafii [2003 r.].

⁷⁷ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2007 r.

⁷⁸ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2011 r.

⁷⁹ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz dziekańskiej wizytacji parafii [2003 r.].

⁸⁰ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2011 r.

⁸¹ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1989 r.

⁸² Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz dziekańskiej wizytacji parafii [2003 r.].

4.3. Duszpasterstwo

Od lipca 1986 r. ks. Janusz Grela rozpoczął w kościele w Gaszynie regularną posługę sakramentalną. Codziennie odprawiał Mszę św. Zaczął chrzczyć dzieci i błogosławić związki małżeńskie, a od października 1986 r. wprowadził zwyczaj śpiewania Godzinek przed niedzielną Mszą św. Na placu kościelnym od strony zachodniej wystawiono ołtarz polowy, przy którym w okresie letnim zaczęto sprawować niedzielną liturgię mszalną⁸³. W 1987 r., jeszcze przed oficjalną erekcją parafii, po raz pierwszy sprawowano w kościele Liturgię Wielkiego Tygodnia, zorganizowano procesję Bożego Ciała oraz rekolekcje wielkopostne i adwentowe. Msze św. sprawowano w niedziele i święta o 9.00 i 11.00, w święta zniesione o 9.00 i 17.00 lub 19.00. W tygodniu zaś Mszę celebrował proboszcz o 19.00, a w zimie o 17.00⁸⁴.

Poza pracami adaptacyjnymi przy kościele pierwszy proboszcz podjął wiele inicjatyw duszpasterskich. Rozpoczął odprawianie nabożeństw majowych, nabożeństw różańcowych i Mszy roratnich. Wprowadził zwyczaj losowania figurki Matki Bożej w maju, którą wybrane dziecko zabierało na jeden dzień do swego domu, by zachęcić dzieci i młodzież do uczestnictwa w nabożeństwach. Podobnie postąpił w przypadku Rorat. Losowano wtedy figurkę Dzieciątka Jezus. W październiku w trakcie nabożeństw dzieci odmawiały poszczególne tajemnice różańcowe. W latach 1988 – 1989 działała schola skupiająca uczennice klas VII i VIII prowadzona przez Iwonę Tkacz. Posługę w kościele rozpoczął organista, Stanisław Kania. Ks. Grela organizował także pielgrzymki do Częstochowy, Lichenia, Kalwarii Zebrzydowskiej i Wadowic. Pomagał młodzieży angażującej się w działalność Ruchu Światło-Życie i zainicjował krąg rodzin w ramach Domowego Kościoła. W czasie Pasterki w Boże Narodzenie 1987 r. zorganizował łamanie się opłatkiem i składanie życzeń. W następnych latach spotkanie opłatkowe odbywało się w salce katechetycznej⁸⁵.

W latach 1993-2001 Msze św. sprawowano w niedziele o 9.00 i 11.00, w święta zniesione o 9.00 i 19.00 (w zimie o 17.00), a w tygodniu o 19.00⁸⁶. W 2002 r. zmieniono nieznacznie rozkład Mszy św.

⁸³ Tamże, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, 39.

⁸⁴ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1987 r.

⁸⁵ Tamże, sygn. brak, Kronika parafii Gaszyn, k. 39v-40v; *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2000*, 676.

⁸⁶ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz kanonicznej wizytacji parafii w archidiecezji częstochowskiej [1993 r.]; sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2000 r.; sygn.

Odprawiano je w niedziele o 9.00 i 11.00, w święta zniesione tylko jedną o 19.00 (zimą o 17.00), w dni powszednie również o 19.00 (zima o 17.00)⁸⁷.

Od 2008 r., czyli od objęcia probostwa przez ks. J. Michalewskiego, Msze św. są sprawowane w niedziele i święta o 9.00 i 11.00, w święta zniesione o 9.00 i 17.00, a w dni powszednie o 18.00 (zimą o 17.00).

W celu ożywienia duszpasterstwa obecny proboszcz podejmuje różne akcje. Do ważniejszych inicjatyw i wydarzeń można zaliczyć w 2009 r.: Konkurs kolęd i pastorałek, I Majówkę Gaszyńską, Dzień wspólnoty Domowego Kościoła Regionu Wieluńskiego, pielgrzymki do Lichenia, Krakowa, Łagiewnik, Wadowic, Kalwarii Zebrzydowskiej, wyprawy górskie, odpust parafialny, założenie Wspólnoty Aktywnych NW⁸⁸. W latach 2011-2012 – remont generalny świetlicy, która stała się miejscem spotkań różnych grup i inicjatyw⁸⁹.

4.4. Życie religijne

Dużym problemem duszpasterskim był i wciąż pozostaje poziom życia religijnego wiernych. Cechuje się on wielką obojętnością. W pierwszym roku istnienia parafii codziennie uczestniczyło we Mszy św. 20-30 osób. Na nabożeństwach majowych i październikowych było ok. 50-60 osób. W niedzielnej Mszy w pierwszym roku istnienia parafii uczestniczyło regularnie ok. 40% parafian. Siedem rodzin odmówiło wizyty kolędowej, a 12 było nieobecnych⁹⁰. Podobnie było, według pierwszego proboszcza, w 1989 r. Jednak już w 1993 r. regularnie uczęszczało na niedzielne Msze św. tylko ok. 20%⁹¹. Od 2001 do 2008 r. uczestniczyło

---

brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2001 r.

⁸⁷ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2002 r.

⁸⁸ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2009 r.

⁸⁹ Relacja ks. Jacka Michalewskiego, proboszcza w Gaszynie, uzyskana 22 sierpnia 2013 r. w posiadaniu autora.

⁹⁰ APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1987 r.

⁹¹ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Imienia Najświętszej Maryi Panny w Gaszynie, przeprowadzonej przez Księdza Arcybiskupa Stanisława Nowaka, Metropolite Częstochowskiego, w dniach 11 i 12 września 1993 r., brak paginacji; APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1989 r.; sygn. brak, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Imienia Najświętszej Maryi Panny w Gaszynie, przeprowadzonej przez Księdza Arcybiskupa Stanisława Nowaka, Metropolite Częstochowskiego, w dniach 11 i 12 września 1993 r.

regularnie we Mszy św. ok. 25-30% wiernych⁹². W 2003 r. było to ok. 25% *dominantantes*, a nieregularnie uczęszczało dalszych ok. 40% parafian. Do spowiedzi i Komunii wielkanocnej przystępowało ok. 70% wiernych⁹³. W 2008 r. uczęszczało ok. 30% regularnie i 30% nieregularnie. Do czynników sprzyjających życiu religijnemu zaliczano bliskość kościoła, jego odpowiednie otoczenie, w tym parking, dobre nagłośnienie, ogrzewanie, codzienną możliwość skorzystania z sakramentu spowiedzi, regularne nabożeństwa. Do trudności zaliczano obojętność religijną wielu parafian, stąd mała frekwencja na niedzielnych Mszach św., konsumpcjonizm, ogromny wpływ mediów⁹⁴. Podkreślano wtedy, że była niska frekwencja chodzących do kościoła. Zalecano położyć większy nacisk na ożywienie i pogłębienie życia religijnego, pogłębić duszpasterstwo dzieci i młodzieży oraz ożywić działalność ruchów i stowarzyszeń⁹⁵.

W 2011 r. frekwencja wynosiła ok. 42% w niedziele⁹⁶. Jednak w następnym roku spadła do ok. 35% regularnie uczęszczających⁹⁷.

O religijności wiernych świadczy także obecność na różnych nabożeństwach i przystępowanie do Komunii św. W 2009 r. w pierwsze czwartki, piątki i soboty miesiąca uczestniczyło w nabożeństwach ok. 30 osób. W trzecie piątki miesiąca na nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego przychodziło ok. 15 osób⁹⁸. W 1987 r., w pierwszym roku istnienia parafii, rozdano ok. 17 000 Komunii⁹⁹. W 2000 r. było ok. 14 000 Komunii św., a w 2002 r. już tylko ok. 15 000. W 2007 r. udzielono ich ok. 10 000¹⁰⁰.

W 2007 r. w parafii mieszkało 8 małżeństw niesakramentalnych¹⁰¹. Ich liczba wzrosła w 2011 r. do 10 par¹⁰². W 2007 r. jedna rodzina odmó-

⁹² APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2001 r.; sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2007 r.; sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2008 r.

⁹³ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz kanonicznej wizytacji parafii w archidiecezji częstochowskiej [2003 r.].

⁹⁴ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz kanonicznej wizytacji parafii w Archidiecezji Częstochowskiej z [2008 r.].

⁹⁵ Tamże, sygn. brak, Kwestionariusz dziekańskiej wizytacji parafii przeprowadzonej dnia 27.08.2008 r.

⁹⁶ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2011 r.

⁹⁷ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2012.

⁹⁸ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2009 r.

⁹⁹ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1987 r.

¹⁰⁰ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2000 r.; sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2002 r.; sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2007 r.

¹⁰¹ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2007 r.

¹⁰² Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2011 r.

wiła odwiedzin duszpasterskich, czyli tzw. kolędy, a kolejnych 25 było nieobecnych¹⁰³.

W parafii działało i działa kilka wspólnot. W 1989 r. była grupa ministrantów, schola, Żywy Różaniec – trzy róże¹⁰⁴. Dekretem z dnia 14 lutego 2001 r. arcybiskup częstochowski Stanisław Nowak zatwierdził Parafialny Zespół Caritas¹⁰⁵. W 2011 działały: Parafialna Rada Duszpasterska – 12 osób, Krąg Rodzin Oazowych – 6 par małżeńskich, grupa oazowa – 5 osób, służba liturgiczna – ok. 16 osób, Zespół charytatywny – 4 osoby, Żywy Różaniec – 3 róże, Wspólnota Aktywnych Nordic Walking – 30 osób, Grupa Wsparcia Anonimowych Alkoholików – 6 osób¹⁰⁶. Dnia 30 września 2012 r. została powołana Parafialna Rada Ekonomiczna, która zajęła się głównie problematyką budowy nowej plebanii. Jej spotkania odbywały się 2 razy w miesiącu¹⁰⁷.

O religijności mieszkańców Gaszyna świadczą także powołania kapłańskie i zakonne. Z parafii pochodzi ks. Bogdan Błajer, wyświęcony w 1981 r. Jego siostra wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Antoninek¹⁰⁸.

4.5. Plebania

Plebania była starym budynkiem z kamienia na działce o powierzchni 39 arów. Pierwotnie właścicielem posesji była rodzina Kędziów. Potem zakupił ją na rzecz parafii ks. Edward Banaszkiwicz, proboszcz w kolegiacie wieluńskiej. Wizytujący parafię dziekani stwierdzali w aktach, że plebania była zagrzybiona i zawilgocona mimo założenia nowego centralnego ogrzewania i odwodnienia. Składała się z dwóch pokoiów, kuchni, łazienki¹⁰⁹. W 2013 r. z inicjatywy ks. Jacka Michalewskiego, aktualnego proboszcza, i przy wielkim zaangażowaniu parafian rozpoczęto budowę nowej plebanii. Budynek w stanie surowym powstał w ciągu dwóch miesięcy¹¹⁰.

¹⁰³ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2007 r.

¹⁰⁴ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1989 r.

¹⁰⁵ AKMCz, sygn. brak, Teczka parafii Gaszyn, Dekret z 14 lutego 2001 r. zatwierdzający Parafialny Zespół Caritas w Gaszynie, brak paginacji.

¹⁰⁶ APG, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2011 r.

¹⁰⁷ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 2012 r.

¹⁰⁸ Tamże, sygn. brak, Sprawozdanie duszpasterskie za 1989 r.; Relacja ks. Jacka Michalewskiego, proboszcza w Gaszynie, uzyskana 22 sierpnia 2013 r. w posiadaniu autora.

¹⁰⁹ APG, sygn. brak, Formularz protokołu zdawczo-odbiorczego parafii (kościół) w Archidiecezji Częstochowskiej z 24 maja 2000 r.; sygn. brak, Kwestionariusz diekańskiej wizytacji parafii [2003 r.].

¹¹⁰ Relacja ks. Jacka Michalewskiego, proboszcza w Gaszynie, uzyskana 22 sierpnia

Zakończenie

Dzieje Gaszyna od ponad 700 lat są związane z pobliskim Wieluniem i funkcjonującą tam parafią farną. Mieszkańcy miejscowości korzystali przez wieki z posługi tamtejszych duszpasterzy. W 1986 r. doczekali się własnego duszpasterza, a w następnym roku własnej parafii. W ciągu jej istnienia cieszyli się pasterską opieką sześciu proboszczów. Każdy z ich wniósł część siebie i zapisał się w dziejach parafii. Ostatni, siódmy już aktualnie duszpasterzujący proboszcz, ks. Jacek Michalewski, kontynuuje dzieło poprzedników. Dzięki aktywnej pomocy parafian podejmuje różne inicjatywy duszpasterskie i gospodarcze. Mimo wielu problemów różnej natury, parafia Gaszyn funkcjonuje i próbuje odnajdywać się we współczesnym szybko zmieniającym się świecie.

The History of Gaszyn Town and Parish Summary

In the Middle Ages there were a lot places near Wieluń, which have been existing to the present times. Gaszyn was one of them and it was mentioned in documents the first time in 1323. At first in the past this village was owned by the nobility and since the half of the 18th century its parts have come to the order of the Observants in Wielun. In the times of annexations this Observants' property was impounded. At first there was a chapel in Gaszyn and later a church was built in the end of the 16th century. It has weathered till today in spite of many renovations. To 1987 priests from Wieluń parish, which Gaszyn belonged to, celebrated services there. In 17th and 18th, they were even called the parish administrators in Gaszyn and Dąbrowa. The parish in Gaszyn was established on May 6th 1987 and its first parish priest was rev. fr. Janusz Grela. The parish covers only Gaszyn itself where the number of parishioners is decreasing. 900 people lived here in 1987 and in 2014 there were only 780 residents. However, these people are lively parish community taking various pastoral initiatives. For last years they have been trying to build new presbytery and restore historic church.

Słowa kluczowe: duszpasterze, Gaszyn, kościół, mieszkańcy, parafia, Wieluń,

Keywords: priests, Gaszyn, church, residents, parish, Wieluń.